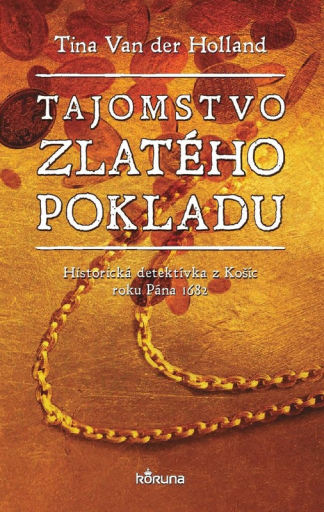

The background of the book cover features a warm, golden-brown textured surface. Scattered across the top and middle are several gold coins of various sizes, some showing intricate designs. A thick, braided gold chain is draped across the lower half of the cover, starting from the left and curving towards the right.

Tina Van der Holland

TAJOMSTVO ZLATÉHO POKLADU

Histórická detektívka z Košíc
roku Pána 1682

kóruna

Tina Van der Holland

TAJOMSTVO
ZLATÉHO
POKLADU

Historická detektivka z Košíc
roku Pána 1682

- 1 - Nová radnica
- 2 - Stará radnica
- 3 - Červená veža (*Urbanova*)
- 4 - Kostol svätej Alžbety (*Dóm*)
- 5 - Michalská kaplnka
- 6 - Dolné kasárne
- 7 - Citadela
- 8 - Strážnica
- 9 - Vojenské popraviisko
- 10 - Levočský dom

- 11 - Jezuitský kostol
- 12 - Katov dom / Väznica
- 13 - Katova bašta
- 14 - Spišská komora
- 15 - Hornouhorský kapitanát
- 16 - Mestská zbrojnica
- 17 - Dominikánsky kostol
- 18 - Proviantný dom
- 19 - Stánky kramárov

A - Dolná brána

B - Horná brána

C - Drábska brána (zamurovaná)

Košice 1682

Zoznam objektov v meste

Vyhotovené na základe historickej mapy košických opevnení
v XVII. a XVIII. storočí, ktorú láskavo zapožičalo
Východoslovenské múzeum v Košiciach.

1 - Hlavná ulica
2 - Mäsiarska ulica
3 - Kováčska ulica
4 - Jezuitská ulica
5 - Drábska ulica
6 - Mlynská ulica

7 - Orlia ulica (*ľudovo*)
8 - Zámočnícka ulica
9 - Červená ulica
10 - Pivovarská ulica
11 - Dominikánske námestie
12 - Hrnčiarska ulica

Košice 1682

Zoznam ulíc v meste

Vyhotovené na základe historickej mapy košických opevnení
v XVII. a XVIII. storočí, ktorú láskavo zapožičalo
Východoslovenské múzeum v Košiciach.

Všetky práva sú výhradne vo vlastníctve vydavateľstva. Dielo a žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom akéhokoľvek informačného systému, teraz ani v budúcnosti, a bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Copyright © Tina Van der Holland 2016

Cover design © Tina Van der Holland & Peter Mičuda 2016

Cover photos: © Peter Mičuda, Oleksandr Dibrova,
Fotky&Foto

Layout design © Vydavateľstvo Koruna
Slovak edition © Vydavateľstvo Koruna 2016

ISBN: 978-80-89681-66-2

Hlavné postavy

Šľachta:

Gróf Pavol Esterházy – palatín Horného Uhorska, Maďar, katolík

Gróf Štefan Illésházy – palatínov pobočník, Maďar, katolík

František Bernard Wegele Walsegg – prefekt Spišskej komory, Rakúšan, katolík

Žigmund Holló – radca v Spišskej komore, Maďar, katolík

Gróf generál Lamb – veliteľ Hornouhorského kapitanátu, Rakúšan, katolík

Barón Filip Sappanara – cisársky dôstojník, Talian, katolík

Barón Alexander Guadagni – cisársky dôstojník, Talian, katolík

Gróf Vojtech Csáky – Maďar, katolík

Grófká Eva Thökölyová – sestra Imricha Thökölyho, Maďarka, kalvínka

Grófká Katarína Rhédeyová – dcéra Ladislava Rhédeyho a Bethlenova praneter, Maďarka, kalvínka

Honorácia:

Andrej Vida – richtár, obchodník s látkami, Slovák, katolík

Uršula Vidová, rodená Grotkowská – richtárova žena, Polka, pôvodne kalvínka, teraz konvertovaná katolíčka

Ignác Grotkowski – brat Uršule, pisár, Poliak, konvertovaný katolík

Edmund Langer – obchodník s kožou a kožušinami, Maďar, kalvín

Emanuel Zibríny – obchodník s galantérnym tovarom, Maďar, kalvín

Magduška Zibrínyová – Zibrínyho žena

Wolfgang Wagner – obchodník s obilím, Nemec, luterán

Štefan Turóczy – obchodník s vínom, Maďar, kalvín

Benedikt Schwarz – obchodník s drahými kovmi a kameňmi, Nemec, luterán

Alfonz Beyer – člen mestskej rady, podrichtár, správca mestských mlynov, Nemec, luterán

Henrich Prokop – člen mestskej rady, lekárnik, Slovák, katolík

Benedikt Buzássy – člen mestskej rady, správca katolíckych farností a kňaz, Maďar, katolík

Jakub Moller – člen mestskej rady, kníhtlačiar, Nemec, luterán

Matyáš Menyhért – člen mestskej rady, cechmajster krajčirov, Maďar, kalvín

Ivul Gabriel – dekan teologickej fakulty Košickej univerzity, Chorvát, katolík

Doktor Berzevius – renesančný vzdelanec a lekár

Dionýz Papp – obchodník s liadkom a so sírou, Maďar, kalvín

Ostatní:

Kapitán Bodrogi – veliteľ mestských drábov, Maďar, katolík

Ján Almásy – pisár, Maďar, kalvín

Melichar Melczer – hostinský z Levočského domu, Nemec, luterán

Baltazár Hruška – mestský sluha a hlásnik, Slovák, luterán

Cyril Novický – kramár, Slovák

Erdeg alias Lomiželezo – kaukliar, mohamedán

Leszek Motyka – kat, Poliak

Koloman Žiga – hrobár, Slovák

Ondrej Ambruš – majster záhradník, Slovák

Glockenspiel – zvaný Klokšpíl, obecný blázon

V románe spomínané historické postavy

Leopold I.
Pál Esterházy
Franz Bernard Wegele Walsegg
Zsigmond Holló
generál Lamb
Felipe Sapponara
Alessandro Guadagni
Ferencz a László Rhédeyovci
Ferencz Csáky
Éva Thököly
Imre Thököly
Ivul Gabriel
Andrej Wida
István Bocskay
Gábor Bethlen
György Rákóczi I.
György Rákóczi II.
Zrínyi Ilona
Mihály Apaffy
Uzun Ibrahim

KOŠICE

Kaschau. Kassa. Cassovia.

Jún 1682

Uhorsko, najmä Horné, je už viac ako stopäťdesiat rokov sužované bojmi za náboženskú slobodu. Sedmohradské kniežatá ako Bocskay, Bethlen a Rákócziovci sa v tomto boji proti Korune neváhali spojiť s odvekým nepriateľom kresťanov i Viedne – Turkami. Veliteľ kuruckých vojsk Imrich Thököly s pomocou tureckých oddielov obsadil pred tromi rokmi aj rozsiahle oblasti Abovskej, Gemerskej a Zemplínskej župy. Teraz jeho vojská, rozšírené o oddiely budínskeho pašu Uzun Ibrahima, číhajú na Šariši aj na hornom Spiši, aby do podmaneného územia mohli včleniť klenot najhodnotnejší – Košice.

Slobodné kráľovské mesto Košice leží v kotline otvorenej zo severu na juh, obohrnané dvojitémi hradbami, nad ktoré sa týči sedem mohutných bást. Do mesta sa voľakedy vstupovalo viacerými bránami, ale z obranných dôvodov boli ponechané iba dve, ostatné zamurovali. Takto sa do mesta na severe vstupuje Hornou bránou a najčastejšie od juhu Dolnou bránou. Mesto si prístup z juhu musí chrániť najviac, lebo väčšina útokov naň – najmä za spomínaných stopäťdesiat rokov – viedla práve z tohto smeru. Preto sa tu stavia obrovská vojenská pevnosť, citadela.

Od severu vteká do mesta Čermel'ský potok, ktorý sa rozvetvuje asi v strede mesta pred vojenským popraviskom. Preteká mestom v dvoch ramenách ohraničujúc územie, ktoré Košičania nazývajú ostrov.

Ostrov je srdcom mesta. Tu stojí Dóm svätej Alžbety, nádherná katedrála a pýcha Košíc. Posledných jedenásť rokov patrí znova katolíckej cirkvi. Pred katedrálou sa na severnej strane týči Červená veža – ktorú neskôr premenujú na Urbanovu – , za ňou z južnej strany sa krčí Michalská kaplnka. V okolí Dómu a Michalskej kaplnky ďalej na juh sa rozprestiera cintorín, kde Košičania pochovávajú svojich zosnulých, pravda, ak sú katolíci...

Kráľovské mesto je pyšné a nesmierne bohaté, najmä vďaka tomu, že leží na križovatke obchodných ciest. Jedna dôležitá sa tiahne od Baltského mora nižšie na juh do Uhorska, druhá ju pretína od východu na západ. Z toho profitujú usilovní košickí obchodníci, ktorí sú najbohatšími občanmi mesta, ak sa nevezmú do úvahy predstavitelia šľachtických rodov Horného Uhorska, ktorí mesto často navštevujú.

Na ostrove za trhoviskom pri Červenej veži ešte stojí stará radnica. Mesto už využíva inú, v ktorej býva richtár Andrej Vida...

1

***7. júna 1682, nedeľa. Dopoludnia.
Dvaja muži.***

„Postaraj sa, aby Klokšpíl spieval,“ povedal prvý muž.

„Buďte bez obáv,“ kývol hlavou druhý a prebral od prvého zložený list papiera. „Koľko ich má byť celkom?“

„Šesť, taký je plán.“

„Desať zlatých za každého.“

„Nepreceňuješ sa?“

„Nakoniec dostanem šesťdesiat zlatých. Presne môj plat za jeden rok.“

„Nezdá sa ti to veľa?“

„Nie. Vida nie je hlúpy. Ja riskujem krk, vy nič.“

2

7. júna 1682, nedeľa. Popoludní. Richtár.

Richtár Andrej Vida nemal dobrú náladu.

Práve vyzrel oknom na Hlavnú ulicu, pohľad mu najprv padol na múr starej radnice oproti, keď hodinový zvon na veži Dómu odbil na celú štyrikrát. Južné priečelie Dómu zo svojho okna vidieť nemohol, a teda ani slnečné hodiny umiestnené na tomto portáli. Ale mešťan, idúci ulicou od Dolnej brány, by pomocou nich zistil, že je jedna hodina popoludní.

Keď obracal hlavu za hlasom zvonu, zistil, že trhovisko medzi starou radnicou a Červenou vežou je už prázdne. Trh sa roztrúsil okolo poludnia, v nedeľu to tak bolo vždy.

Obrátil pohľad opačným smerom, na sever k vojenskému popravisku, ale ani tak na ulici nezbadal nič zaujímavé, bola ľudoprázdna. Slušní mešťania obedovali v sviatočný deň o dvanástej a teraz iste odľukovali po dobrom jedle.

Novú radnicu, kde býval richtár aj s rodinou, vytvorili nedávno spojením dvoch meštianskych domov – jeden z nich patril pôvodne Vidovcom, ktorí prevádzkovali obchod s látkami už viac ako dvesto rokov a patrili k najväčšiemu obchodníkom v meste. Okná, hľadiacie do ulice, boli obrátené na západ, čo bolo celkom príjemné. Takto popoludní pohľadili richtára mäkké lúče. Pookrial.

Nie robota a stránky ho rozladili, lebo ako dobrý katolík sa úradným veciam v nedeľu vyhýbal, ale vlastná rodina. Tri deti domrzali od rána. Najmladší Ondřík chcel bubon ako má tučný mestský sluha Hruška, dievča drankalo nové mašle a gombíky na ozdobu svojich lajblíkov a jeho najstarší, desaťročný Amos sa mienil dobrovoľne prihlásiť k cisárskemu vojsku, len čo dovŕši patričný vek. Kto by potom ďalej viedol rodinný podnik?

Aj na obed mali iba dva chody, čo bolo prinajmenšom neprimerané. Jedlo však nebolo zlé. V gulášovej polievke plávali veľké kúsky dusenej bravčoviny s kmínom a hrubo nakrájanou cibuľou, a voči pečenej kačke s červenou kapustou nemohol vzniesť nijakú výhradu. Okrem kačky, ktorá si pri pečení nijakú masť nepýtala, všetko pripravili na dobrom bravčovom sadle, až sa mu mäská na jazyku rozplývali. Kačka mala chrumkavú kožu ako šestnásťročná nevesta. Iba tých syrových halušiek, ktoré všetci volali *nokerle*, mohlo byť viac. Na stole bol však aj chlieb ako vždy, tak zajedal.

Žena šetrila. Šetrila múkou, slovami aj prejavmi citov, a hlavne peniazmi. Nemusela by, ale ona bola už raz taká. Ako vážený obchodník a bývalý cechmajster kupeckého cechu (postu sa vzdal, keď ho nedávno zvolili za richtára), patrila nielen k honorácii mesta, ale mal aj dostatočný majetok. Ten mu spolu s rozsiahlymi znalosťami – nielen z obchodného práva – umožnil pri hlasovaní rady zaťažiť misku váh vo svoj prospech, a tým sa naplnili jeho tajné ambície.

Len keby sa aj jeho neduživá žena Uršuľa trochu vzchopila, nedávala si toľko púšťať žilou kvôli všelijakým – možno aj vymysleným – chorobám, a nevyzerala by stále, že jej včely uleteli. Mohla by viac dozerať na deti, nemuseli sa okolo troch krútiť až dve vychovateľky. Alebo mohla dozrieť na kuchárku, aby mu tie halušky trochu opražila, ako ich mal rád.

Pôžitok z celkom dobrého jedla mu kazil hlavne pohľad na ženinu žltkastú tvár a podobne bledého Ignáca Grotkowského, jej brata. Toho vyženil s ňou. Mládenec to nebol rozumom nadmieru obdarený, aj charakteru bol ľahko ovplyvniteľného, ale bol usilovný, tak ho zamestnal ako svojho pisára. Že je veľmi nešikovný, to zistil až neskôr, keď mu zostávalo len sa s tým zmieriť. Aspoň záblesky dobrého srdca sa v jeho správaní sem-tam prejavovali... Rodina je rodina, alebo *mišpoche je mišpoche*, ako vravievali Židia z neďalekej obce menom Barca.

Uršula a Ignác pochádzali z poľských Gorlíc. Katolíci, ale na jeho vkus akosi až príliš nábožensky horliví. Ako všetci konvertiti, takí či onakí. Rodina Grotkowských bola pôvodne kalvínska, ale v ére násilnej rekatolizácie sedemdesiatych rokov prešla znova na katolicizmus. Vďaka tejto poslednej zmene sa mohol s Uršulou oženiť, voľakedy očarený jej chladnou krásou. Z krásy zostali po šiestich rokoch manželstva a troch deťoch len zvädnuté zvyšky, čo by mu až tak nevadilo, keby sa rovnakou mierou, ako upadal jej zjav, nezvýrazňoval chlad jej povahy.

Ten sa prejavil aj po obede. Keď dožičil kačke v bruchu, aby si zaplávala v niekoľkých čašiach kvalitného tokajského, na ktoré nedal dopustiť a vždy ho museli mať v pivnici zo tri súdky, rozprúdila sa mu krv a aj žena sa mu zazdala ružovejšia. Zatiahol ju do zadnej izby, kde mali veľkú posteľ, lenže keď ju chcel na ňu položiť, ukázala chudým prstom na cirkevný kalendár pribitý v rohu na stene: „Dnes je sviatok svätého Gilberta.“

„No a?“ posadil sa.

„Gilbert žil vo veľkom odriekaní a v príkladnej zbožnosti.“

Vstal z postele a podišiel ku kalendáru, aby sa mu lepšie prizrel. Na každý deň tam bolo meno nejakého svätca, svätice či aspoň cirkevný sviatok.

„To vám tlačí do hlavy náš pán farár?“

„Nerúhajte sa! Otca Benedikta možno raz vyhlásia za svätého, lebo žije vo viere.“

„Ale ba...“

„Dala som vám už tri zdravé deti, dcéru a dvoch synov,“ dodala.

„Ako myslíte.“ Nechcel sa s ňou pohádať práve teraz, necelý týždeň pred toľko odkladanou slávnosťou svojej inaugurácie, kde ju bude potrebovať po svojom boku. Obrátil sa a šiel sa natiahnuť na diván do jedálne.

Keď sa slnko odviezlo viac na západ, jeden záblesk pošteklil richtára na viečkach, prebudil sa. Ponaťahoval sa a rozhodol ísť von medzi ľudí. Rodiny mal po krk. Aby bol spravodlivý, musel pripustiť, že nedeľa bola jediným dňom, keď sa jej plne venoval, ale teraz, keď tak zvažoval, možno to mal cez týždeň jednoduchšie. V úrade bol pánom, rozhovory viedol podľa pravidiel a iba tak dlho, ako sa rozhodol, alebo si to vyžadovala politika.

Že dať sa k vojsku, malý hlúpy Amos, hundral si popod nos, kým si vyberal oblečenie. To je preto, lebo mu tak imponujú tí dvaja Taliani. Mimovoľne sa usmial. Veď aj jemu – je v nich kus života na rozdiel od ostatných bigotných katolíkov, upätých luteránov a fanatických kalvínov, ktorých bolo v meste, ako by kukuricu zmiešanú s fazuľou a hrachom rozhadzovali.

Po chvíli prehrabávania sa v skrini sa rozhodol obliecť na nemecký spôsob. Vymenil jednoduchú domácu košeľu za parádnejšiu bielu s rukávmi zakončenými čipkovými manžetami, hore ozdobenú ležatým golierom, ktorý lemovala tá istá holandská čipka. Voľné vlnené nohavice vymenil za čierne z holandského súkna, strihané viac na telo, siahajúce čosi poniže kolien. Potom si natiahol tmavosivé pančuchy, ktorých lem bol dostatočne schovaný pod okrajom nohavíc. Hodil na seba fialový kabát z anglického súkna, ktorý mu siahal iba po bedrá a mal

vysoko rozstrihnuté rukávy, aby dali vyniknúť bielej košeli s bohato naberanými rukávami a manžetám. Zvažoval, či si ho ešte prepáše – vonku bolo dosť teplo, a napokon sa rozhodol, že hej. Pracka opaska mala zlatú ozdobu, čo bude jediným šperkom na jeho oblečení. Keby so Sapponarom a Guadagnim niekam zapadol, vždy si môže opasok odopnúť, ale predsa len – aj v nedeľu je úradnou osobou. A tá má mať aj klobúk. Z vrchu skrine stiahol čierny plstený klobúk s homoľovitým vrchom a so širokým okrajom. Popamäti siahol na poličku a vzal si odtiaľ svoje vzácne hodinky – norimberské vajce –, ktoré si kúpil v Nemecku. Pripol si jeho zlatú retiazku o pútko nohavíc a hodinky šupol do vrečka. Donieslo sa mu, že vraj cechmajster nemeckých puškárov, istý Gabriel Steiner, sa chystá také hodinky vyrábať už v Košiciach. V tomto meste sa každá novinka aj hlúposť raz-dva ujmú, ale dobre. Vklzol do kožených topánok so striedmym podpätkom, a keď ich zašnuroval, zbehol po schodoch, berúc ich po dva.

Bez toho, aby sa doma bol pozrel do zrkadla, vedel, že vyzerá ako člen nočnej hliadky z obrazu nejakého Rembrandta, ktorý videl na jednej zo svojich obchodných ciest v Holandsku. Muž v najlepších rokoch, rovnako statný, s tmavoplavými vlasmi, briadkou aj fúzmi. Ibaže bez tej červenej šerpy.

Papier, ktorý našiel v podlubí pod bránou, zdvihol a strčil si ho do vrečka.

Taký neporiadok.

3

7. júna 1682, nedeľa. Popoludní. Gróf Vojtech Csáky.

Richtár vykročil už pokojnejším krokom po Hlavnej ulici smerom na sever. Od brány novej radnice bolo po Levočský dom sotva tridsať siah.

*„Šiesti za troch, vo vode,
vo vzduchu a hroboch...”*

Čo to bolo? Poobzeral sa, ale pôvodcu čudného popievku nezbadal. Levočský dom, hm... Názov prischol tomu starému hostincu len preto, že ho palatín Thurzo na smrteľnej posteli a voľakedy dávno odkázal Levočanom. Hoci sa hostinec už pred vyše sto rokmi vrátil do vlastníctva mesta, meno mu zostalo. Mešťania jeho názov nelúskali vôbec, pretože ich zaujímalo hlavne to, že bol dosť veľký, s dostatočným počtom lavíc a stolov pre hostí, a vždy sa tu našlo dobré jedlo, aj v nočnej hodine. Niektorí prisahali, že tu varia najlepšie pivo v meste, ktoré sa s tým z Pivovarskej ulice nedá porovnávať.

Pod jeho strechou a, pravdaže, v oddelených miestnostiach rôznej veľkosti, úrovne čistoty aj obsluhy, sa schádzali muži všetkých stavov. Ženy sem zavítali zriedka, iba ak na hostiny. Takou príležitosťou bola napríklad svadba Gabriela Bethlena s Katarínou Brandenburskou